

UDSYN OG FÆLLESSKAB I UDSKOLINGEN

- Bedre praksisfaglighed, vejledning og
10. klasse

Indledning: En styrket folkeskole for de ældste elever

Folkeskolens formål

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligestilling og demokrati.

I folkeskolens formålsparagraf står der:

”Folkeskolen skal give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere”.

På den måde sætter folkeskolens formålsparagraf ord på de værdier, der gør folkeskolen til et vigtigt kapitel i livet for børn og unge i Danmark, og den peger tillige fremad mod ungdomsuddannelserne. De fleste elever vælger en gymnasial ungdomsuddannelse, mens erhvervsuddannelserne har store problemer med at tiltrække de unge. En styrket folkeskole for de ældste elever vil være med til at kvalificere deres valg, hvilket kan føre til en ændret fordeling.

Resume

I dette debatoplæg foreslår Danmarks Lærerforening at styrke praksisfagligheden, klassefællesskabet, vejledningen og 10. klasse for at give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse, og giver dem lyst til at lære mere, som der står i folkeskolens formålsparagraf. Ved at respektere elevernes selvstændige valg, og hjælpe dem med at kvalificere dette, mener vi, at det er muligt at øge elevernes interesse for erhvervsuddannelse. Det kræver tværfagligt samarbejde mellem de fagprofessionelle, især lærere og UU-vejledere, og mellem folkeskolen, ungdomsuddannelserne og arbejdsmarkedet.

Forslagene bygger på erfaringer, projektresultater og afprøvede idéer. Det er vigtigt at se sammenhængen mellem de forskellige forslag, og hvordan de samlet bidrager til at styrke folkeskolens undervisning i de ældste klasser.

Temaer i debatoplægget:

1. Øget praksis- og anvendelsesorientering i udskolingens fag og prøver
2. Mulighed for at prøve fag og emner af efter motivation og interesse, men stadig i klassefællesskabets tryghed og uden at vælge retning på ungdomsuddannelse tidligt
3. Ret til vejledning for alle elever, planlagt og udført i et samarbejde mellem vejledere og lærere omkring udfordring af uddannelsesvalget og "karrierelæring"¹
4. En styrket kommunal folkeskole-10. klasse for at øge interessen for erhvervsuddannelserne og understøtte den nye 90 pct.-målsætning i FGU-reformen

---

¹Om "karrierelæring" se bogen "Udsyn i udskolingens" (2016) fra KL's og DLF's projekt af samme navn. Se også temaet om vejledning i dette debatoplæg.

Invitation til debat om de sidste år i folkeskolen

Der er stor interesse for uddannelsesvalget i de sidste år af folkeskolen. Det skal særligt ses i lyset af de unges valg mellem en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse, hvor de gymnasiale ungdomsuddannelser er førstevalget for langt de fleste. Danmarks Lærerforening præsenterer med dette udspil en række synspunkter om elevernes sidste år i folkeskolen, herunder klassefælleskabet, valgfag, praksisfaglighed, vejledning og 10. klasse. Udspillet bygger på den løbende dialog med lærere og UU-vejledere og med samarbejdspartnere i og uden for folkeskolen – ikke mindst eleverne og deres forældre. Der er mange holdninger til de sidste år i folkeskolen. Vi inviterer gerne til debat og lytter til alle, som ønsker at bidrage til en bedre udskoling for eleverne.

Hensigten er, at udspillet skal skabe fælles refleksioner og fælles synspunkter. Det vil være en styrke for eleverne, undervisningen og folkeskolen som helhed, hvis kommende ændringer i udskolingen sker ud fra en konsensus. Løsninger, som har bred opbakning og er fagligt og forskningsmæssigt velunderbyggede, skaber ro om folkeskolen. Fælles handlinger styrker fællesskabets skole.

Højere status for erhvervsuddannelserne

Der er stærk politisk tilslutning til at øge søgningen til erhvervsuddannelserne. Forligspartierne bag "Aftale om bedre veje til uddannelse og job", FGU-reformen, har aftalt at drøfte nye initiativer i udskolingen, der kan bidrage til, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse.

Noget af udfordringen ser ud til at være, at erhvervsuddannelserne har lav status blandt de unge og deres forældre².

I Danmarks Lærerforening mener vi, at erhvervsuddannelsernes status fortjener at være højere. Ikke alene pga. mangel på faglært arbejdskraft, men fordi alle elever har glæde af anvendelses- og praksisorienteret undervisning gennem folkeskolen som helhed fra 0.-10. klasse. Det er ikke enkelt at give erhvervsuddannelserne en højere status. Det kan opnås ved at give eleverne mere hjælp til at kvalificere deres uddannelsesvalg. Her spiller folkeskolens sidste år og UU-vejledningen en særlig rolle. Vi vil gerne bidrage til kommende ændringer på området gennem forslagene i dette udspil.

---

² KL's nyhedsbrev Momentum den 9. februar 2015 "Erhvervsuddannelser bløder fortsat prestige".

Reformen af erhvervsuddannelserne fra 2013 havde til formål at løfte kvaliteten og øge interessen for erhvervsuddannelserne, hvilket dog ikke ser ud til at være lykkedes. Et hovedmål med reformen var, at mindst 25 pct. skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse i 2020 og mindst 30 pct. i 2025. Andelen som vælger en erhvervsuddannelse efter 9. og 10. klasse ligger uforandret omkring 18 pct. i de tre årgange efter reformen 2015, 2016 og 2017.

Sagt på en anden måde er det blot 1-2 elever i en gennemsnitlig 9. klasse, som i dag sætter kryds ved en erhvervsuddannelse, når der skal vælges uddannelse i februar-marts. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Industri m.fl. har påpeget, at danske virksomheder inden for en kort årrække kommer til at mangle kvalificeret arbejdskraft. Ifølge Dansk Industri er problemet, at der uddannes for få nye faglærte samtidig med, at en stor gruppe går på pension. Derfor handler den verserende debat om udskolingen bl.a. om, hvordan interessen for en faglig og erhvervsrettet uddannelsesvej kan styrkes blandt eleverne i folkeskolen.

Det er vigtigt, at de ændringer og justeringer, som bliver gennemført, bygger på de unges interesser og deres motivation for uddannelse – det er en forudsætning for, at de unge varigt kan bidrage positivt til den ønskede forandring og samfundsudvikling.

Unge valg af uddannelse skal være frit og bygge på interesse

Uddannelsesvalget er en stor udfordring for eleverne i folkeskolens ældste klasser. Det er vigtigt, at eleverne bliver godt rustet til at træffe et velovervejede uddannelsesvalg, bygget på personlig afklaring, interesse, motivation og talent. Som forsker i vejledning Rie Thomsen udtrykker det: "Det kræver, at eleverne har viden om sig selv, om uddannelse og de mange forskellige slags arbejde, som findes, og forskellige liv, som kan leves"³. Det tager tid at nå dertil, og det kræver undervisning og støtte fra lærere og vejledere gennem udskolingen.

Center for Ungdomsforskning (CEFU) har påpeget, at gymnasievejen betragtes som en adgangsbillet til valgmuligheder og valgfrihed og som en forsikring⁴. De unges valg af de gymnasiale ungdomsuddannelser afspejler også en stor samfundsmæssig efterspørgsel efter almene og grundlæggende færdigheder. Det er den virkelighed, som debatten om erhvervsuddannelse må forholde sig til.

For Danmarks Lærerforening er det frie valg af uddannelse et vigtigt princip. Det frie uddannelsesvalg forudsættes af, at eleverne får rum og tid til at

---

³ Rie Thomsen m.fl.: Udsyn i udskolingen (KL og DLF 2016)

⁴ Noemi Katznelson et. al. 2016 "Karrierelæring i gymnasiet".

mærke verden, afprøve sig selv og reflektere over deres erfaringer, før det giver mening at vælge en ungdomsuddannelse. På den måde bliver det et velbegrundet valg, hvor eleverne bedre får øje på kvaliteten ved en erhvervsuddannelse.

På langt sigt er der behov for en reform af ungdomsuddannelserne

Nærværende udspil handler om de ældste klasser i folkeskolen, men det er ikke et forslag til en ny uddannelsesreform. Forslagene vil realistisk kunne gennemføres med små justeringer af eksisterende lovgivninger og gennemprioriteringer i kommunerne, i folkeskolerne og i ungdomsuddannelserne. På lidt længere sigt kunne der dog være behov for at se på den samlede struktur i ungdomsuddannelserne, måske gennem en reform af ungdomsuddannelserne, som bl.a. foreslået af Tænk tanken DEA⁵. Det er ikke hensigtsmæssigt, at de gymnasiale og erhvervsrettede ungdomsuddannelser virker i hver deres silo, som tilfældet er i dag. De skarpt adskilte systemer er med til at gøre uddannelsesvalget vanskeligt og uoverskueligt for eleverne. Samtidig er det uflexibelt at skifte fra gymnasial til erhvervsrettet ungdomsuddannelse eller omvendt, og det er ikke entydigt, hvilke muligheder der er for at læse videre, når man har afsluttet en erhvervsuddannelse. De unges uddannelsesvalg skal tages alvorligt, og systemerne bør på samme tid støtte op om gennemførelse af en påbegyndt ungdomsuddannelse og sikre fortsat uddannelse. Det kunne derfor være en ide, at unge, der ønsker at styrke deres almene færdigheder gennem en gymnasial ungdomsuddannelse, fik reelle muligheder for efterfølgende at vælge en erhvervsfaglig uddannelse – på samme måde, som unge i dag via en erhvervsuddannelse kan få en videregående uddannelse ved at tage EUX.

I den nuværende struktur har gymnasier og erhvervsskoler en økonomisk tilskyndelse til at konkurrere indbyrdes om eleverne. Det bør der også ses på, da det hverken gavner eleverne eller det danske samfund.

Det problem kan ikke løses af folkeskolen eller i folkeskolens udskoling. Det kræver en reform af ungdomsuddannelserne, som gør op med den udprægede opdeling i et almengymnasialt og et erhvervsrettet system. En reform af ungdomsuddannelserne bør bygge på forskningsbaseret viden og kan hente inspiration fra andre landes erfaringer.

Denne diskussion vil vi lade stå som et forslag til næste tema i debatten om ungdomsuddannelserne i Danmark.

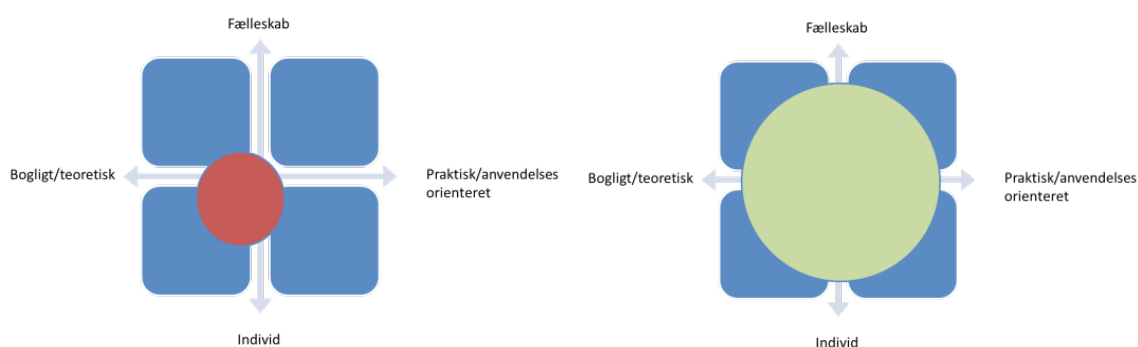
⁵ Tænk tanken DEA's Ungdomsuddannelseskommission 2014

Tema 1: Praksis- og anvendelsesorientering

Med reformen af erhvervsuddannelserne og reformen af de gymnasiale ungdomsuddannelser er der indført adgangskrav, som især er bestemt ud fra karakterer i dansk og matematik. På den måde har uddannelsesreformerne øget betydningen af de boglige fag frem for de praksis- og anvendelsesorienterede dimensioner i undervisningen. Dette er blot en blandt flere årsager til, at det ikke er lykkedes at øge andelen af unge, som søger en erhvervsuddannelse ⁶.

Der har bredt sig en erkendelse af, at det praksis- og anvendelsesorienterede fylder for lidt. Et flertal i Folketinget har aftalt at ændre uddannelsesparathedsvurderingen (UPV), så der i vurderingen af de unge også indgår en praksisfaglig dimension i vurderingen - og ikke som i dag, hvor den alene består af en vurdering af personlige, faglige og sociale kompetencer.

Det er grundlæggende en god ide at have et helhedsorienteret syn på eleverne - men det kræver, at der er et tilsvarende helhedssyn på undervisningen og dens rammer. Problemet med den aktuelle ændring af UPV'en er, at den ikke tager højde for dette. Skoledagens indretning med fokus på boglige færdigheder, test og prøver giver ikke tilstrækkelig grundlag for en reel vurdering af elevernes praksisfaglige kompetencer. Det er vigtigere at skabe gode rammer for en helhedsorienteret undervisning end at ændre på enkeltelementer i UPV'en.

Derfor bør lærernes muligheder for at tilrettelægge en helhedsorienteret undervisning styrkes. Det kan ske ved at flytte vægtningen fra et snævert fokus på boglige og individuelle kundskaber og præstationer (figur 1) til en mere helhedsorienteret undervisning, hvor både boglige og praktiske aktiviteter styrker såvel den individuelle udfoldelse som samarbejdet og fællesskabet (figur 2).

⁶ Ugebrevet A4 den 20. august 2015 "Karakterkrav koster to tusinde unge erhvervsuddannelsen". Se også notat fra Undervisningsministeriet "Tilgang til erhvervsuddannelsernes grundforløb i sommeren 2017"

Der er ikke tale om at øge mængden af undervisning og heller ikke mængden af test, prøver og eksaminer. Hensigten er at skabe en bedre balance mellem det boglige og det praksis- og anvendelsesorienterede i hele folkeskolens undervisning. Dermed bliver det muligt at tilrettelægge en varieret og mangfoldig undervisning, der kan imødekomme såvel elevernes ønsker og interesser som samfundets behov. De praksis- og anvendelsesorienterede kundskaber og færdigheder er både til nytte for elever, der vælger en erhvervsuddannelse og for elever, der vælger en gymnasial ungdomsuddannelse.

Danmarks Lærerforening foreslår:

1. En mere helhedsorienteret undervisning med balance mellem de boglige og de anvendelses- og praksisorienterede kundskaber og færdigheder i alle fag
2. Styrkelse af de praktisk-musiske fag i de ældste klasser
3. Anvendelsen af tværfaglige praksis- og projektorienterede forløb skal øges i et samarbejde mellem folkeskole, uddannelsesinstitutioner og virksomheder.
4. Folkeskolens værksteder og faglokaler skal forbedres
5. Tydelig ledelsesmæssigt engagement bl.a. gennem et styrket samarbejde med UU-centre, ungdomsuddannelser og arbejdsmarked

Gennem de skitserede forslag kan folkeskolen bidrage til, at de håndværksmæssige kundskaber og færdigheder får høj status på linje med de boglige. Dermed styrkes alle elevers praksiskompetencer og det bliver reelt muligt at lave en helhedsorienteret UPV, hvori alle elevernes kompetencer indgår.

Allerede i dag findes et bredt samarbejde mellem skoler, UU-centre og ungdomsuddannelser m.v. og mange undervisningsforløb fx brobygning, praktik og samarbejde med idræts- og ungdomsorganisationer – samarbejder, der bør styrkes og bygges videre på. Ligeledes vil dette støtte op om intentionerne i den åbne skole.

Forslag 1: En mere helhedsorienteret undervisning med balance mellem de boglige og de anvendelses- og praksisorienterede kundskaber og færdigheder i alle fag

Praksis- og anvendelsesorienteret undervisning bør indgå i alle folkeskolens fag og ikke kun være isoleret til de praktisk/musiske fag eller bestemte klassetrin. For teori og praksiskundskaber og – færdigheder knytter sig til alle

fag – både de humanistiske, de naturvidenskabelige og de praktisk/musiske. Det er vigtigt, at også den praktiske dimension i undervisningen bygger på et stærkt fagligt fundament. Folkeskolens prøver bør afspejle dette, således at det bliver muligt for eleverne at aflægge prøver med flere praktiske elementer.

Forslag 2: Styrkelse af de praktisk-musiske fag i de ældste klasser

Ligeledes bør det overvejes at ændre på fagsammensætningen på alle klassetrin, så de praktisk-musiske fag styrkes, og de også reelt tilbydes i udskolingen. Elevernes praktiske og håndværksmæssige kundskaber skal tælle på lige fod med deres boglige kundskaber. Derfor skal disse fag også kunne inddrages i elevernes projektopgaver og andre tværfaglige forløb.

Forslag 3: Anvendelsen af tværfaglige praksis- og projektorienterede forløb skal øges

Desuden bør man øge anvendelsen af tværfaglige praksis- og projektorienterede undervisningsforløb, så det i højere grad bliver muligt at tilrettelægge undervisningen ud fra både den enkelte elevs og hele klassens behov. Fx bør udskolingseleverne lære at mestre innovations- og designmetoder til selvstændig brug ved projektopgaver, naturfagsprøveforløbet og i den videre uddannelse. Det er vigtigt, at eleverne i de ældste klasser får større glæde og faglig indsigt gennem arbejde med hænderne. Faglige kundskaber og færdigheder er ligeså meget en del af dannelsen som teoretiske.

Forslag 4: Folkeskolernes værksteder og faglokaler skal forbedres

For at styrke elevernes mulighed for at anvende deres kundskaber og færdigheder i praksis er det vigtigt, at der er adgang til mange forskellige typer af materiale, værktøjer og andre faciliteter. Derfor bør folkeskolernes fysiske faciliteter og faglokaler forbedres, fx sløjdlokaler, køkkenfaciliteter og andre typer af værksteder. Dette kan ske i et samarbejde med fx andre folkeskoler, erhvervsskoler og virksomheder. Værkstederne bør indrettes på en måde, så de er fleksible og for eksempel kan støtte op om undervisning i fag som iværksætter og innovation.

Forslag 5: Tydelig ledelsesmæssigt engagement bl.a. gennem et styrket samarbejde med UU-centre, ungdomsuddannelser og arbejdsmarked

Et fundament for en styrket skoleudvikling er en klar ledelsesmæssig prioritering og opbakning i samarbejdet med lærerne. Der er ingen lette løsninger, hvis det skal lykkes at nå de politiske målsætninger om 90 pct. med en ungdomsuddannelse og mindst 30 pct. med en erhvervsuddannelse. Derfor skal et øget fokus på praksis- og anvendelsesorienteret undervisning prioriteres gennem hele skoleåret og fx støttes gennem efter- og videreuddannelse til lærerne, gennem en styrket forældreinddragelse og ved et øget samarbejde med ungdomsuddannelser og erhvervsliv.

Tema 2: Klassen, fællesskabet og undervisningen

Der er stor politisk opbakning til folkeskolen som fællesskabets skole, og som en bærende institution i det danske samfund. Gennem mange år har enhedsskolen og den udelte skole sikret alle elever de bedste og mest lige muligheder. Folkeskolens fællesskab opbygger og beskytter samfundets fællesskab og værdier. Samtidig styrker skolen den enkelte i at realisere sine drømme. Det handler både om at give eleverne faglige, personlige og sociale kompetencer til at begå sig på arbejdsmarkedet og om at give dem en ballast, som gør dem i stand til at mestre alle livets udfordringer og kende sig selv. Derfor orienterer mange lande sig mod det danske skolesystem, hvor vi i en undervisning, der ikke er niveaudelt, ønsker at inkludere alle de elever, der kan drage nytte af folkeskolens fællesskab og undervisning.

En af folkeskolens styrker er, at børn og unge mødes på tværs af social baggrund og familiernes økonomiske og uddannelsesmæssige baggrund. Det gavner ikke at dele børn efter evner eller presse dem til et tidligt valg af ungdomsuddannelse i 7. klasse gennem opdeling i hold og linjer med faglige toninger, som retter sig mere eller mindre tydeligt mod enten en erhvervsfaglig – eller en gymnasial ungdomsuddannelse. Men samtidig er det vigtigt at tilrettelægge undervisningen, så eleverne får muligheder for at foretage deres egne personlige valg i undervisningen efter motivation, interesse og talent. Mange folkeskoler arbejder i dag med linjer og valgfag fra 7.-8. klasse.

Her er det vigtigt at fastholde en tæt sammenknytning mellem klassen, klassefællesskabet og undervisningen. Med dette udgangspunkt er det stadig muligt at tilrettelægge undervisningen efter elevernes motivation, interesse og talent i folkeskolen som fællesskabets skole.

Danmarks Lærerforening har sammen med 3F og FOA udsendt 5 dogmer for 'Fællesskabets skole'⁷:

1. Alle børn får lige muligheder
2. Alle børn sikres grundlæggende kundskaber og sociale kompetencer
3. Alle børn lærer at tilegne sig viden
4. Alle børn lærer kritisk at vurdere udsagn og informationer
5. Alle lærer at respektere alle

---

⁷ Fællesskabets skole: Udgivet af 3F, FOA og Danmarks Lærerforening

I debatten om klassefællesskabet, og de forskellige bud på alternativer til dette, er det vigtigt at holde fokus på skolens dannelsesopgave, som den er formuleret i formålsparagraffen. Alle børn skal forlade skolen med en oplevelse af, "at jeg duer" – at de kan skabe og mestre det liv, som de ønsker at leve sammen med andre. Det opnås bedst gennem klassefællesskabet.

Danmarks Lærereforening foreslår:

1. Lærerne skal have bedre rammer for at tilrettelægge valgfag og projektforløb
2. Folkeskolen skal vedblive med at være en enhedsskole, også i de ældste klasser
3. Valgfag og projektforløb må ikke opdele eleverne i faglige niveauer eller presse dem til et tidligt valg af ungdomsuddannelse
4. Der skal tilbydes specialundervisning og anden specialpædagogisk støtte på alle klassetrin i folkeskolen
5. Styrket skoleledelse – gennem nærhed, værdibasering og åbenhed

Forslag 1: Lærerne skal have bedre rammer for at tilrettelægge valgfag og projektforløb

Undervisningen skal udfordre eleverne til at arbejde sammen på nye måder og på tværs af interesser gennem fx kortere eller længere emne-, projekt- eller valgfagsforløb. Der er allerede i dag i folkeskoleloven mulighed for at tilrettelægge skoleåret gennem holddannelse og valgfag. Skulle lærernes muligheder for at tilrettelægge denne form for undervisning forbedres, kan det fx ske ved at give bedre mulighed for at tilrettelægge lokale valgfag og projektforløb i samarbejde med eleverne, ungdomsuddannelserne og de lokale virksomheder. Den høje faglighed hos lærerne er vigtig for elevernes udbytte af undervisningen. Ændrede tilrettelæggelses- og undervisningsformer kræver en styrket efter- og videreuddannelse af lærerne.

Forslag 2: Folkeskolen skal vedblive med at være en enhedsskole også i de ældste klasser

I skolen møder den enkelte elev andre elever, der har andre interesser og ønsker end han eller hun selv har. Det er inspirerende, og det styrker og løfter alle. Klasselokalet er en afspejling af det mangfoldige samfund, som eleverne er en del af. Enhedsskolen forbereder eleverne på at deltage i et mangfoldigt

samfund efter deres skoletid. Derfor er enhedsskolen et meget vigtigt udgangspunkt. Tilrettelæggelse af valgfag og projektforbøb må ikke skabe en opdeling af eleverne, som undergraver det grundlæggende princip om enhedsskolen.

Forslag 3: Valgfag og projektforbøb må ikke opdele eleverne i fagligt niveau eller presse dem til et tidligt valg af ungdomsuddannelse

Det er vigtigt, at undervisningsforløbene ikke niveaudeler eleverne og giver bestemte fag særlig prestige. De forskellige undervisningsforløb må altid være tilrettelagt således, at den enkelte elevs deltagelse ikke samtidig blokerer for et senere uddannelsesvalg. Eleverne skal have mulighed for at afprøve forskellige boglige og praktiske fag. De unge i udskolingen skal have lov til at være i tvivl – samtidig med at de styrkes i at gennemskue konsekvenserne af deres egne valg og får mere viden om, hvad der har indflydelse på deres mulighed for at kunne opfylde deres fremtidsdrømme.

Forslag 4: Der skal tilbydes specialundervisning og anden specialpædagogisk støtte på alle klassetrin i folkeskolen

I klassefællesskabet mødes elever med meget forskellige baggrunde og forudsætninger. Det skaber en række udfordringer, som er velkendte i folkeskolen, fx i indsatsen for at inkludere elever med særlige behov og elever med dansk som andetsprog. Fællesnævneren er, at der skal sikres bedre adgang til specialpædagogisk støtte og specialundervisning. Lærerne skal desuden klædes bedre på til opgaven gennem efteruddannelse.

Forslag 5: Styrket skoleledelse – gennem nærhed, værdibasering og åbenhed

Vi ved fra forskningen og fra dagligdagen, at hvis folkeskolen skal udvikle sig positivt, så er god skoleledelse en af de mest afgørende faktorer. Skoleledelse skal bygge på tydelige værdier, være engageret i – og forholde sig til – det der foregår i undervisningsrummet. Skoleledelsen skal udfolde sig i en tæt dialog mellem skolelederen og lærerne.

Tema 3: Alle skal udfordres med vejledning

Der er et generelt øget behov for vejledning til eleverne i folkeskolens ældste klasser. Eleverne efterspørger det selv. Samtidig åbner det mulighed for at udfordre dem på deres uddannelsesvalg, så de ikke kun vælger uddannelse ud fra kammeraternes valg eller forældrenes rådgivning. Hurtige forandringer i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet øger også behovet. De unge skal bruge vejledning for at kunne forholde sig til de mange forskellige uddannelsesmuligheder, skabe sig et overblik, reflektere og træffe valg.

Aftalen om reformen af erhvervsuddannelserne fra 2013 indeholdt væsentlige omlægninger og store besparelser i UU-vejledningen. Det spillede en nøglerolle i reformen af erhvervsuddannelserne, fordi det især var vejledningen, som var udset til at udfordre eleverne i 9.-10. klasse til at vælge en erhvervsuddannelse:

”Alle elever skal udfordres i deres uddannelsesvalg, også de bogligt stærke elever. Det skal bl.a. medvirke til at flere, herunder dygtige, elever vælger en erhvervsuddannelse”⁸

Omlægningerne af vejledningen blev beskrevet som en fokusering af vejledningsindsatsen, som ville give bedre og mere målrettet vejledning til grundskoleeleverne. Fokuseringen indebar dog en besparelse på ca. 240 mio. kr. ud af et samlet budget på ca. 670 mio. kr. på landsplan, dvs. en reduktion af UU-vejledningens økonomi på 35-40 pct.⁹ Danmarks Lærerforening påpegede dengang, på linje med andre aktører, at de store besparelser ville gøre det svært at udfordre eleverne på deres uddannelsesvalg. Aftalen betød, at kun 20 pct. af eleverne i udskolingen kan få individuel vejledning eller gruppevejledning, mens 80 pct. af eleverne er mere eller mindre overladt til sig selv.

Danmarks Evalueringsinstitut offentliggjorde for nylig en undersøgelse, hvor eleverne i 8. klasse giver udtryk for et betydeligt behov for vejledning. 44 pct. af eleverne i undersøgelsen oplever, at det er et stort pres at skulle vælge uddannelse, og 26 pct. af eleverne oplever, at de ikke får den hjælp, som de har brug for¹⁰. Eleverne i undersøgelsen efterspørger hjælp til:

- Viden om mig selv, herunder hvad jeg er god til
- Viden om uddannelse, herunder overblik over muligheder og krav
- Viden om arbejdsmarked, herunder sammenhænge mellem job og uddannelser

---

⁸ Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser, s. 49

⁹ KL's Budgetvejledning 2015

¹⁰ Danmarks Evalueringsinstitut (2017): [”Uddannelsesvalg i 8. klasse”](#)

Erhvervsskolernes Elevorganisation peger på, at vejledningen bør spille en nøglerolle i bestræbelsen på at få flere 9. og 10. klasseelever til at vælge en erhvervsuddannelse¹¹. Synspunktet er, at det ikke er attraktivt for de unge at vælge en erhvervsuddannelse, blot fordi der er mangel på arbejdskraft. I stedet er der behov for vejledning og hjælp til at foretage et meningsfuldt uddannelsesvalg ud fra den enkeltes motivation og interesse.

Perspektivskiftet fra fokus på uddannelsesvalg til fokus på undervisning og læring om valg af ungdomsuddannelse i et samspil mellem vejledning og undervisning kaldes ofte for "karrierelæring". Det betyder kort sagt, at eleverne får personlige oplevelser med uddannelse og job og får hjælp gennem undervisningen til at reflektere over dette. På den måde kan karrierelæring hjælpe eleverne til at træffe et afklaret og selvstændigt valg af uddannelse. Karriere- læring er detaljeret beskrevet i Danmarks Lærerforenings og KL's publikation "Udsyn i udkolingen". Her er perspektivskiftet beskrevet med ordene:

"Udsyn i udkolingen handler om at skabe aktiviteter, hvor eleverne får udsyn mod livet. Det handler om at udvide deres perspektiver på uddannelse, udforske arbejdslivet og vigtigst af alt se sig selv i de forskellige situationer..."¹²

Danmarks Lærerforening foreslår:

1. Alle elever i udkolingen skal have ret til vejledning
2. Ændret fokus fra at skulle foretage et valg af uddannelse til at kunne tilegne sig viden om, hvordan man vælger sig en uddannelse (karriere læring)
3. Vejledningsprofessionen skal styrkes gennem stærke faglige miljøer
4. Lærernes viden om "Uddannelse og Job" skal styrkes, ligesom vejledernes kvalifikationer skal styrkes

De fire ovenstående forslag til en øget vejledningsindsats kan gennemføres med få regelændringer og en begrænset tilførsel af nye ressourcer, samt omlægninger af praksis i kommuner og på folkeskoler.

Forslag 1: Alle elever i udkolingen skal have ret til vejledning

Forslaget vil bidrage til, at alle unge udfordres i deres uddannelsesvalg og flere får interesse for en erhvervsuddannelse. Forslaget kan gennemføres med få ændringer af vejledningsloven, således at elever, som er erklæret uddannelsesparate, også kan tilbydes individuel vejledning, gruppevejledning og en

---

¹¹ Helene Glundholdt, formand for Erhvervsskolernes Elevorganisation, i Altinget den 7. december 2017

¹² Rie Thomsen m.fl. (2016) "Udsyn i udkolingen", s. 5

særlig vejledningsindsats. At alle elever får ret til vejledning, er ikke ensbetydende med, at alle elever skal have vejledning. Forslaget vil øge udgifterne til vejledningen, men ikke i et omfang der svarer til forøgelsen af målgruppen på 80 pct. af eleverne (de uddannelsesparate elever).

Forslag 2: Ændret fokus fra at skulle foretage et valg af uddannelse til at kunne tilegne sig viden om, hvordan man vælger sig en uddannelse (karrierelæring)

Der er behov for en øget forpligtelse for kommuner og folkeskoler til at prioritere det obligatoriske emne Uddannelse og Job. Prioritering og ressourcer kan opnås gennem regelforenklinger og sammenlægning af aktiviteter som fx introforløb i 8. klasse, brobygningsforløb, kollektiv vejledning og erhvervspraktik. Der bruges i dag ressourcer både i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne, derfor bør erhvervsskoler og gymnasier også forpligtes til at bidrage og prioritere Uddannelse og Job i et udbygget samarbejde.

Hensigten er at skabe større metodefrihed og sikre rum og prioritering for lærere i folkeskolen, UU-vejledere og lærere på ungdomsuddannelserne, hvor de sammen kan skabe lokale forløb for eleverne. Gennem aktiviteterne kombineres den almindelige faglige undervisning med det obligatoriske emne Uddannelse og Job.

Forslag 3: Vejledningsprofessionen skal styrkes gennem stærke faglige miljøer

De kommunale vejledningsmiljøer bør holdes samlet og udgøre kernen i den nye kommunale ungeindsats, som følger af Folketingets "Aftale om bedre veje til uddannelse og job" (FGU-reformen). Ifølge aftaleteksten skal det samlede vejledningsmiljø være placeret i den nye kommunale ungeindsats, dvs. både vejledning i folkeskolen og vejledning til udsatte unge. Der skal være én indgang for de unge, vejlederne skal forsat have vejlederuddannelse og vejledningen skal fortsat være fri af sektor- og institutionsinteresser. Da vejledningen spiller en nøglerolle i den kommunale ungeindsats, bør den faglige ledelse varetages af en person med vejledningsfaglig baggrund.

Forslag 4: Lærernes viden om Uddannelse og Job skal styrkes, vejledernes kvalifikationer skal styrkes

Lærernes viden om Uddannelse og Job bør styrkes gennem relevant kompetenceudvikling og efteruddannelse om karrierelæring. Der bør desuden tilby-

des fælles kompetenceudvikling og efteruddannelse for UU-vejledere, lærere i folkeskolen og lærere på ungdomsuddannelserne for at styrke deres fælles viden og opfattelser af perspektivskiftet fra *fokus på valg til undervisning og læring om valg af ungdomsuddannelse*. Endelig bør der gennemføres en evaluering af den nuværende diplomuddannelse i uddannelses- og erhvervsvejledning. Formålet er at afdække, om uddannelsen i sit indhold og omfang er tilstrækkelig til at håndtere den nuværende og fremtidige efterspørgsel efter vejledning.

Tema 4: En styrket folkeskole-10. klasse

Omkring halvdelen af hver ungdomsårgang har gennem de seneste 15-20 år valgt at gå i 10. klasse. I 2017 var det godt 30.000 unge. Søgningen til 10. klasse er nogenlunde ligeligt fordelt mellem efterskoler og folkeskolens 10. klassetilbud. De seneste tal fra Undervisningsministeriet viser, at de tilbud, som er særligt målrettet erhvervsuddannelserne, EUD10 og den såkaldte 20/20 ordning ikke er særligt populære blandt de unge. Kun fire pct. af 10. klasseeleverne har valgt disse tilbud.¹³

Folkeskoleloven siger følgende om målgruppen for 10. klasse:

”Undervisningen i 10. klasse er et uddannelses tilbud til unge, som efter grundskolen har behov for yderligere faglig kvalificering og afklaring af uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.” (folkeskolelovens § 19 a)

Folkeskolelovens afgrænsning af målgruppen stemmer godt med den viden om 10. klasseeleverne som bl.a. Danmarks Evalueringsinstitut har afdækket.

De unge ”der vurderede deres egen uddannelsesparathed, skoletrivsel og motivation lavt i 9. klasse, giver mere positive vurderinger i 10. klasse. Den elevgruppe, der i 9. klasse havde de laveste vurderinger, ændrer især deres vurderinger af, hvor vigtigt det er for dem at få en ungdomsuddannelse, hvor godt de synes om at gå i skole, deres relationer til klassekammerater og lærere og deres egne personlige og sociale kompetencer.”¹⁴

Det er bl.a. eleverne selv og deres forældre, der understøtter den positive opfattelse af 10. klasse, hvilket er med til at forklare 10. classes fortsatte popularitet. Siden rapporten udkom, er de kommunale tilbud endda styrket, idet flere og flere kommuner har samlet 10. klasse i centre tilknyttet en folkeskole eller som kommunale 10. klassecentre i tæt tilknytning til ungdomsuddannelserne. Dette blev i undersøgelsen fremhævet som særligt motiverende for de unge.

Center for Ungdomsforskning (CEFU) ved Aalborg Universitet har gennem de senere år forsket i betydningen af motivation for læring. De påpeger, at motivation ikke er et enkelt fænomen, som man enten har meget eller for lidt af. Der er brug for at nytænke begrebet, som noget der opstår i mødet mellem de unge og skolen – som en foranderlig størrelse, der påvirkes af de unges sociale og personlige forhold samt af de samfundsmæssige forandringer, der også påvirker uddannelsesverdenen.

¹³ Undervisningsministeriet: 9. og 10. klasseelevernes tilmeldinger til ungdomsuddannelserne og 10. klasse mv. 2017, s. 12

¹⁴ Danmarks Evalueringsinstitut: 10. klasse, på vej mod ungdomsuddannelse (2012)

”Motivation er derfor ikke en forudsætning for at de unge kan lære noget i skolen, men snarere et resultat af det der foregår i skolen”.¹⁵

En væsentlig faktor for motivation er, at eleven deltager af egen fri vilje. Det har altid været op til de unge og deres forældre at afgøre, om de ønskede et 10. skoleår. Dette er et meget væsentligt princip at fastholde – ikke mindst i 10. klasse – for at opretholde en vej til ungdomsuddannelserne for alle de unge, som har brug for ekstra tid i skolen, før de er i stand til at vælge ungdomsuddannelse. Det har umådelig stor betydning for udbyttet af den undervisning, som man deltager i, at man deltager som et tilvalg og ikke som et fravalg af andet, eller fordi man skal.

Danmarks Lærerforening foreslår:

1. Elevernes ret til at vælge folkeskolens 10. klasse fastholdes
2. Folkeskolens 10. klasses tilbud organiseres i selvstændige kommunale 10. klassecentre eller tilknyttes en folkeskole
3. 10. klassecentre må retter deres tilbud både mod erhvervsuddannelser og gymnasiale ungdomsuddannelser
4. Styrk folkeskolens 10. klasse gennem anvendelses- og praksisorientering og indfør ”Uddannelse og job”
5. Indfør mere fleksible rammer om de obligatoriske fag og den valgfrie del af 10. klasse

10. klasse er et utrolig populært valg blandt eleverne i folkeskolens ældste klasser og spiller en vigtig rolle for deres afklaring af interesser og uddannelsesvalg. Derfor skal den kommunale 10. klasse styrkes.

Forslag 1: Elevernes ret til at vælge folkeskolens 10. klasse fastholdes

10. klasse er et valg for de mange, og skal vedblive som sådan. De unges valg før og under ungdomsuddannelse viser, at de har fokus på at opnå bred faglig viden og høj almindelse – at de ikke bare vil betragtes som arbejdskraft, men at de vil sikre sig en uddannelse, som giver mange muligheder for at indgå i uddannelses- og arbejdsfællesskaber. Det behov kan den kommunale 10. klasse i folkeskolen opfylde.

Forslag 2: Folkeskolens 10. klasses tilbud organiseres i selvstændige kommunale 10. klassecentre eller tilknyttet en folkeskole

---

¹⁵ Center for Ungdomsforskning (Mette Pless, Noemi Katznelson, Peder Hjort-Madsen, Anne Mette W. Nielsen) Unges motivation i udskolingen s. 12 (Aalborg universitetsforlag 2015)

Der er gode erfaringer med at etablere kommunale 10. klassecentre med forankring i folkeskolens 10. klasses tilbud. Her kan det pædagogiske miljø udfolde sig og her er der gode muligheder for at etablere samarbejde med gymnasier og erhvervsskoler. Samtidig er det vigtigt, at folkeskolens styrker videreføres gennem klassefællesskabet og den faglige undervisning.

Forslag 3: 10. klassecentre må retter deres tilbud både mod erhvervsuddannelser og gymnasiale ungdomsuddannelser

10. klassecentre har vist sig at være gode til at afslutte grundskole og skabe overgang til ungdomsuddannelserne. Dette har de bl.a. kunnet gøre ved at være placeret tæt på både de gymnasiale- og de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser, og ved at have et tydeligt ungdomsmiljø. Dette kan med fordel styrkes lokalt ved at samle de mange forskellige tilbud i 10. klasse og ved at etablere bedre muligheder for samarbejde mellem de forskellige ungdomsuddannelser, 10. klassecentret og UU-centret (den kommunale ungeindsats)

Forslag 4: Styrk folkeskolens 10. klasse gennem anvendelses- og praksisorientering og indfør "Uddannelse og job"

Det er vigtigt, at de unges valg af fag, emner og projekter i 10. klasse styrker deres viden om Uddannelse og job. Derfor bør det timeløse emne Uddannelse og Job indføres i 10. klasse, som i resten af folkeskolen. Dette vil spille godt sammen med den eksisterende tradition for at undervisningen i den kommunale 10. klasse tilrettelægges med høj anvendelses- og praksisorientering.

Forslag 5: Indfør mere fleksible rammer om de obligatoriske fag og den valgfrie del af 10. klasse

I folkeskolens 10. klasse indgår i dag en række valgfag, som skal tilbydes ud over den obligatoriske del. Andre 10. klasses tilbud er alene bundet af kravene i den obligatoriske del. Kravene til folkeskolens obligatoriske og valgfrie del kan med fordel lempes, så undervisningen lettere kan tilpasses elevgruppen og de lokale muligheder for samarbejde mellem folkeskolerne, ungdomsuddannelserne og det lokale arbejdsmarked. Derved bliver der større rum for en lokal tilrettelæggelse af den kommunale folkeskoles 10. klasse og de samme frihedsgrader, som findes i andre tilbud til 10. klasse.